

Kontaktperson

Britt-Marie Salmén

Stadsmiljöavdelningen

Telefon: 08-508 273 40

britt-marie.salmen@tk.stockholm.se

Linda Lundberg

Trafikplaneringsavdelningen

Telefon: 08-508 263 05

Linda.lundberg@tk.stockholm.se

Till

Trafik- och renhållningsnämnden

2007-05-15

Upprustning av Gustav Adolfs Torg på Norrmalm Genomförandebeslut

Förslag till beslut

1. Trafik- och renhållningsnämnden godkänner för sin del genomförandet av upprustning av Gustav Adolfs Torg omfattande investeringsutgifter om 60 mnkr .
2. Trafik- och renhållningsnämnden föreslår att kommunfullmäktige godkänner genomförandet och ger nämnden, genom trafikkontoret, i uppdrag att genomföra projektet Gustav Adolfs Torg.
3. Trafik- och renhållningsnämnden godkänner att genomföra den föreslagna beläggningen på Norrbro.

Magdalena Bosson

Ted Ell

Anette Scheibe

Bilaga 1. Upprustning av Gustav Adolfs Torg (folder)

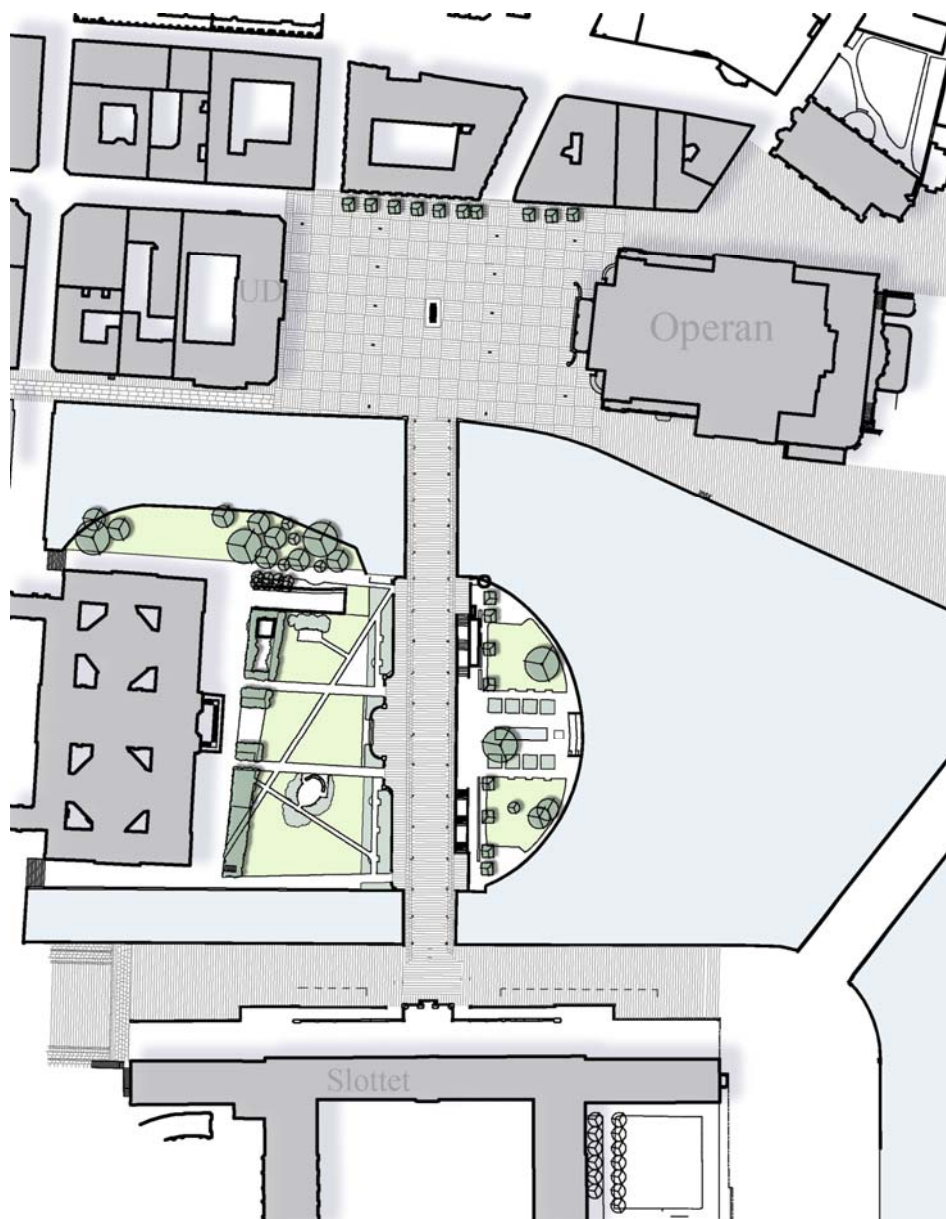
Bilaga 2. Gustav Adolfs Torg – en central plats i stadens historia.

Bilaga 3. Norrbro, Gustav Adolfs Torg och Strömparterren.

Belysningshistoria och ljusarkitektur.

Bilaga 4. Gustav Adolfs Torg. Markbeläggning och användning.

Modell skala (1:100) står i Tekniska nämndhuset entréhall.

Sammanfattning

Inriktningsbeslut för Gustav Adolfs Torg fattades i trafiknämnden 2006-04-18. I genomförandebeslutet för Norrbro 2006-11-14 beslutades att beläggningen skall utformas i samband med Gustav Adolfs Torg. Torget byggdes senast om inför högertrafikomläggningen år 1967 och har karaktären av en renodlad trafikplats. De stadsplanemässiga huvuddragen för hela området härstammar från Nicodemus Tessin d.y:s förslag till slottsomgivningarna år 1713. Gustav Adolfs Torg har valts ut som riksintresse liksom "Stadens front mot vattenrummen", som omfattar den 200-åriga Norrbro.

Inom arbetet med att återuppliva Klarakvarteren ingår de tre torgen Gustav Adolfs Torg, Brunkebergstorg och Sergels Torg. Alla kan utifrån sina förutsättningar starkt bidra till en vitalisering av området.

Målsättningen är att med största respekt för det historiska arvet, föra samman existerande och nytt till ett spänningsfullt stadsrum. Att återskapa ett värdigt stadstorg som har ett tydligt sammanhang med Norrbro och omgivande byggnader samt förtydliga platsens form har varit vägledande. Belysningen är av största betydelse för tryggheten och för att förtydliga stadsrummet. Framkomlighet och trafiksäkerhet skall känneteckna området. Tillgängligheten skall vara god. Särskilt hänsynstagande till behov hos äldre och personer med funktionsnedsättning. Upprensning av trafikskyltar ingår i uppgiften.

Samråd. Förslaget har mycket bred förankring, bl a genom den referensgrupp som medverkat i utvärderingen av olika alternativa lösningar, inkl. förslaget i "Gatuvisioner" från år 1994. Det är angränsande fastighetsägare samt Regeringskansliet, Operan, Stadsmuséet och Skönhetsrådet. Samtliga uttalade att det nu bearbetade förslaget har utvecklats i positiv riktning. Stadsbyggnadskontoret, Handikapprådet, stadsdelsförvaltningarna och Länsstyrelsen m fl har också tagit del förslaget och ser positivt det.

Gestaltningen. Som god förebild tjänar tiden kring skelskiftet, då torget utgjorde en enhetlig yta som var belagd med storgatsten i skiftande riktningar. Den bebyggelse som finns idag kring torget tillkom också ungefär vid den tiden, varför det är relevant att välja just den tidsepoken. Förslaget för Gustav Adolfs Torg innebär att trapporna framför UD tas bort och en jämn lutning av marken bildar ett helt golv som binder ihop torget från fasad till fasad med enhetlig beläggning. Trafiken förs närmare mitten över torget, bl a för att kunna åstadkomma en vacker höjdsättning där den 3 meter stora nivåskillnaden mellan Malmtorgsgatan och Strömgatan framför UD inarbetas.

Ryttarstatyn står monumentalt som idag. Fredade ytor bildas framför Operan och Sofia Albertinas Palats / UD för att återta torgets karaktär, låta fasaderna komma till sin rätt samt för att lättare kunna använda torget för evenemang. Gångbanan mot söder framför kv Vinstocken och kv Jakob Mindre 11, breddas 6-10 meter till ca 19 meter och ger uteserveringarna goda möjligheter att utvecklas. Rundtursbussen och lastplatsen mitt framför Vinstockens fasad utgör idag en barriär i stadsrummet och föreslås flyttas.

Beläggningen föreslås utgöra ett lugnt, enhetligt golv av granit över hela platsen. Trafikrörelserna inordnas i helheten. Körytorna avgränsas med kantstenar. Beläggningen består av stenar som är något större och slätare än storgatsten och skall uppfylla kraven på tillgänglighet, hållfasthet, ljud och halka. Graniten ges liv genom att olika nyanser blandas, där dock helhetsintrycket är den för Stockholm typiska gråa tonen. Beläggningen på Norrbros köryta är liknande granitmaterial som föreslås för Gustav Adolfs

Torg. På körytan läggs stenarna tvärs ytan, och körbredden på 11 meter innebär samma kapacitet som idag. Gångbanorna föreslås anknyta till Strömgatans västra del med granithällar som är mycket gångvänliga för alla grupper och lätta att köra på med rullstol.

Belysningen. En samordning av all belysning inkl. Slottet och kajerna är av största vikt liksom att skapa trygghet. På torget föreslås en modern pelararmatur som kan inrymma erforderliga funktioner med riktat ljus på olika höjd. De vackra fasaderna bör också belysas, vilket finansieras av fastighetsägarna. På Norrbro föreslås befintlig armatur från år 1928 vara kvar men genomgå en teknisk uppgradering med en bättre avbländning.

Trafik. Området kommer att ha en fortsatt viktig roll i innerstadens trafiksystem. Trafikmängderna är desamma som idag, och framkomligheten skiljer sig inte från den som råder idag. Genom dispositionen och utformningen av torget kan antalet övergångsställen som idag är 14 minskas till 6. Antalet trafikskyltar minimeras på torget. Arsenalsgatan föreslås bli enkelriktad österut och hysa angöringstrafik. Jakobsgatan enkelriktas mot väster. Taxi får angöra framför Operaentréen. Handikapplatser ordnas vid Operans nordvästra hörn. Angöringen till UD blir lika som idag.

Genomförande och Framkomlighet. Tidsmässig samordning bör ske mellan Gustav Adolfs Torgs och Norrbros renoveringar. Flera vinster kan då uppnås och störningsmomenten minimeras. Om Gustav Adolfs Torg byggs efter det att Norrbro öppnats för trafik innebär det fler trafikomläggningar med sämre framkomlighet som följd. Samråd och information till trafikanter och alla de närbelägna verksamheter kan ske samlat och minimera ”irritationsmomenten”. Under Byggskedet kommer körfälten på torget att vara samma antal som idag. Endast ett provisorium (etapp1) behövs innan den huvudsakliga trafiken kan läggas i sin slutliga sträckning. Etapp 2 innebär färdigställande till anslutande gator.

Tidplan. Norrbro beräknas färdig kring årsskiftet 2009-2010. Tidplanen för Gustav Adolfs Torg innebär detaljprojektering samt entreprenadupphandling under år 2007 – halvårsskiftet 2008, med sikte på invigning samtidigt som Norrbro.

Budgetkonsekvenser Investeringsutgifterna för genomförandet beräknas till 60 mnkr i löpande priser fördelat i huvudsak på åren 2008 och 2009. I Tertialrapport 2(T2) återkommer kontoret med förslag till omprioriteringar för att kunna inrymma utgifterna.

Tidigare beslut

Inriktningsbeslut för upprustning av Gustav Adolfs Torg togs i trafikinämnden 2006-04-18. Genomförandebeslut om reparation av Norrbro togs i trafikinämnden 2006-11-14, samt att Norrbros nya beläggning skall utformas i samband med att genomförandebeslut för Gustav Adolfs Torg behandlas.

Samband med omgivande planer / projekt

Klarakvarteren

En gemensam programgrupp, där staden är samordnare, har bildats med fastighetsägarna i Klarakvarteren. Det finns en vilja att skapa ett levande city med fler bostäder, gärna på taken till befintliga kontorshus och affärskomplex, nya restauranger e t c. Statens fastighetsverk och Regeringskansliet genomför också en översyn av sitt fastighetsbestånd och sina verksamheter i Södra Klara. Det finns en ambition att öppna upp trista bottenvåningar och göra gatorna attraktivare med butiker.

I perspektivet att levandegöra Klarakvarteren har torgen en central roll. Gustav Adolfs Torg, Brunkebergstorg, Sergels Torg - alla tre - har en stor potential för vitalisering av området. Norr om Gustav Adolfs Torg kan det finnas en teknisk möjlighet att förlänga Gallerians undre plan ända ner till torget. Detta skulle berika torget och folkströmmarna skulle naturligt dras mot torget och befolka det.

Norrbro och Strömparterren

Det arbete som konkret påbörjats för att förstärka den 200-åriga brons konstruktion innebär grundförstärkning och ny beläggning. En tidsmässig samordning av genomförandet för Norrbro samt Gustav Adolfs Torg ger stora vinster. Förslag till beläggning redovisas i detta tjänsteutlåtande. Strömparterren används delvis som byggetableringsyta under brobygget. Trafikkontoret har för avsikt att ta fram ett upprustningsprogram för parken.

Kajområden

Strömkajen

Stockholms Hamn har initierat en upprustning av kajkonstruktionen för Strömkajen framför Grand Hotell och Nationalmuseum. Detta arbete bedrivs tillsammans med Trafikkontoret. Kvalitetsnivån är i paritet med övriga kajomdaningar, d v s granithällar, ny belysning, soffor e t c. Tidplan innebär att bygget kan starta tidigast hösten år 2008.

Strömgatan och Operan

Vissa ombyggnader vid Strömgatans anslutning till Strömbrobron måste genomföras år 2007, för att bussen skall kunna svänga när Norrbro stängs av under byggtiden.

Strömgatan väster om Norrbro byggdes ny i slutet av 90-talet med breda granithällar för gående och cyklister. På sikt bör även den östra delen från Gustav Adolfs Torg till Strömbrobron förnyas. Gatan måste hysa den trafik som är idag, inkl. lastning och lossning till Operan och Operakällaren. Kantstenen kan rätas ut och gatan beläggas med gatsten. Här kan också nämnas att Statens fastighetsverk planerar ombyggnader i Operahuset med start c a år 2010.

Slottskajen

En ambition på längre sikt är att få hela området kring slottet och Gustav Adolfs Torg av liknande karaktär och kvalitet. Skeppsbron förnyades på 90-talet, liksom Mynttorget. Slottskajen mellan Skeppsbron och Mynttorget är en återstående länk som kan kompletteras när medel står till buds.

Alternativa lösningar för Gustav Adolfs Torg

I samband med Dennisöverenskommelsen tog Gatu- och fastighetskontoret tillsammans med Stadsbyggnadskontoret fram boken "Gatuvisioner" år 1994. Genom effektivare kollektivtrafik och utbyggnad av ringleder skulle trafiken minska kraftigt i innerstaden och gatumiljön utgå från gångtrafikanten. Skisser togs fram för flera gator och platser i staden. Förutsättningarna har dock under tiden förändrats, och den avlastning som förväntades har inte skett. Endast ett fåtal av skisserna har kunnat fullföljas, dels genom ändrade förutsättningar i stort, dels genom att visionerna bortsett från vissa faktiska förhållanden.

För Gustav Adolfs Torg redovisades i "Gatuvisioner" en lösning med trapporna framför UD:s område kvar samt en trafikföring närmare byggnaderna runt torgets övriga sidor. Denna princip, jämte flera andra lösningar har studerats och utvärderats under arbetsprocessen tillsammans med fastighetsägarna Statens fastighetsverk, Stockholms Handelskammare, m fl samt Skönhetsrådet, Operan, Regeringskansliet m fl.

Lösningen med enligt "Gatuvisioner" "delar upp" torgytan genom att trapporna mot UD är kvar. Förslaget visade sig inte vara hållbart av trafiktekniska skäl. Skisserade körbredder och radier är för små och anslutningarna till angränsande gator klarar inte rådande trafikmängder samt busstrafiken. En annan komplikation är höjdförhållanden. Marken lutar kraftigt från korsningen Malmtorgsgatan – Fredsgatan ned mot sydväst för att sedan luta uppåt mot en höjdpunkt vid Norrbro. Detta skulle innebära att fordonen tvingas köra i "backe ner, backe upp" för att komma runt torget. De trafikmässiga konsekvenserna av detta förslag skulle vara mycket sämre framkomlighet och säkerhet.

Önskemål och synsätt som påverkar torgets disposition har också fått större tyngd sen 1990-talets början. Ett sådant är att kunna frigöra fasaderna för att kunna ordna uteserveringar och evenemang på torget utan att behöva korsa eller stänga av trafiken.

Bakgrund

Allmänt

Gustav Adolfs Torg

Senaste ombyggnaden av Gustav Adolfs Torg skedde i samband med högertrafikomläggningen år 1967. Torget har karaktären av en renodlad trafikplats, där asfaltytor, refuger, trafikskyltar m m dominerar. Utformningen svarar på intet sätt upp mot de miljömässiga krav som bör ställas på en plats

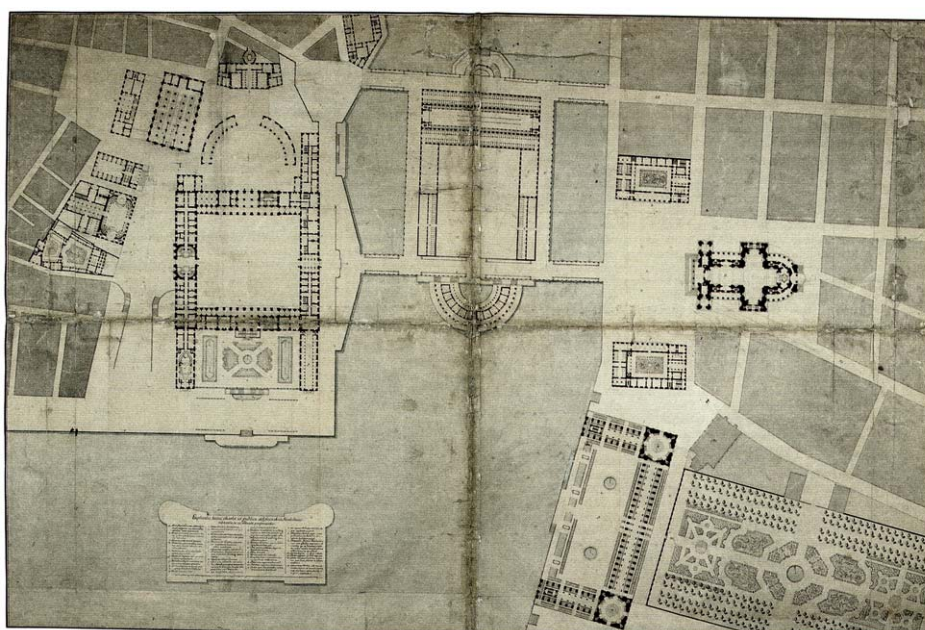
med det exceptionella läget i staden som Gustav Adolfs Torg har. Med ett ögonkast mot utsikten fångas stadens unika karaktär. Torget är beläget rakt i fonden mot Kungliga Slottet och gränsar till "stadens front mot vattnet". På alla sidor är torget omgivet av stadens mest prominenta byggnader, Sofia Albertinas palats (UD), Operan m fl som alla har ett kulturhistoriskt värde som motsvarar fordringar för byggnadsminnen i kulturminneslagen. Statyn av Gustav II Adolf avtäcktes år 1796 och är Sveriges första rytтарstaty.

Norrbro

Norrbro är Stockholms äldsta bro och den enda stenvälsbro i sitt slag i Sverige. Bron förbinder slottet med Gustav Adolfs Torg över Stallkanalen, Helgeandsholmen och Norrström. Bron har sättningar som medför att konstruktionen bryts sönder samt läcker i stor omfattning, och den är i akut behov av reparation. Ytbeläggningen är av asfalt och betongplattor. Utgångspunkten är att Norrbro skall bevaras och att åtgärder omgående skall sättas in för att bron även i framtiden skall kunna fungera som trafikbärare. Norrbro, som är slottets processionsgata, riksdagens tillfart, entré till Strömparterren och Medeltidsmuséet, bör uppgraderas och samplaneras med Gustav Adolfs Torg för att få det uttryck som den förtjänar och som stämmer det kulturhistoriska arvet

Riksintresse och kulturhistoria

De stadsplanemässiga huvuddragen för hela området härstammar från Nicodemus Tessin d.y:s förslag till slottsomgivningarna som ritades för Karl XII omkring år 1713. De arkitektoniska utgångspunkterna hämtades framför allt från barockens Rom där Tessin vistades under sin studietid. Trots de århundraden som förflutit sedan planen kom till har dess aktualitet och relevans återkommande gjort sig påmind.

Stockholms innerstad med Djurgården är av riksintresse för kulturmiljövården enligt 3 kap. 6 § miljöbalken. Inom det stora riksintresseområdet har valts ut de miljöer och drag i staden som bäst speglar olika epoker, eller som kunnat berätta något väsentligt om äldre tiders syn på den byggda miljön. Gustav Adolfs Torg har valts ut. Motivering: "Gustav Adolfs Torg är stadens mest magnifika torganläggning och har genom seklen spelat en väsentlig roll i Stockholms och Sveriges historia." Helgeandsholmen har också utpekats som ett riksintressant område i innerstaden liksom "Stadens front mot vattenrummen", inom vilket Norrbro och samtliga kaj / parkpartier i omgivningen ingår.

Norrbro började byggas år 1757, efter den franska bron Point de Neuilly över Seine som förebild och den öppnades för trafik år 1807. Stadsmuséet skriver i sin värdebeskrivning om Norrbro : "Slottet, Helgeandsholmen och Gustav Adolfs Torg sammanlänkas av Norrbro till stadens mest monumentala plats som i samspel med strömmande vatten och vattenspeglingarna är utan motstycke. Det är ett pampigt och representativt stadsrum av hög konstnärlig och arkitektonisk halt där huvudstaden visar sin identitet som maktcentrum och är en av stadens och landets mest identitetsskapande platser."

Trafikkontoret har låtit ta fram ett antal rapporter som belyser utvecklingen av Gustav Adolfs Torg och Norrbro i ett historiskt perspektiv. De har varit en viktig kunskapskälla och underlag för diskussioner och gestaltningen. Rapporterna är : "*Gustav Adolfs Torg – en central plats i stadens historia*", "*Belysningshistoria och ljusarkitektur*" samt "*Markbeläggningen och användning*". Dessa biläggs tjänsteutlåtandet. En historisk beskrivning av Norrbro och Strömparterren kom nämnden till del samband med genomförandebeslutet för Norrbro. Även arkeologiska förstudier för Gustav Adolfs Torg och Norrbro har tagits fram av Stadsmuséet.

Målsättningar

- Den huvudsakliga målsättningen är att, med största respekt för det historiska arvet, föra samman existerande och nytt till ett spänningsfullt samverkande stadsrum, där moderna behov och krav infogas på ett självklart och smakfullt sätt.
- Att återskapa ett värdigt stadstorg som har ett tydligt sammanhang med Norrbro och omgivande byggnader samt förtydliga platsens form har varit vägledande. Den ursprungliga Tessinska kompositionen mellan torget - Norrbro - Slottet är utgångspunkten, där Norrbro är den tydliga paradgatan.
- Gustav Adolfs Torgs ursprungliga betydelse för medborgarna att vistas på och njuta av återskapas, liksom torgets betydelse som en plats för officiella mottaganden, med storslagen utsikt mot Strömmen och slottet via Norrbros mittaxel.

- Det finns en potential för att ett kulturellt forum kan bildas både på Gustav Adolfs Torg och Norrbro. Fler människor kan fångas och inspireras, och omgivande verksamheter ges möjlighet att utvecklas med kopplingar till närbelägna museiverksamheter. Uteserveringar skall ges möjlighet att utvecklas.
- Belysningen är av största betydelse för tryggheten och för att förtydliga stadsrummet. Under dygnets mörka timmar skall torget och Norrbro tillsammans med slottets nya fasadbelysning och andra vackert belysta kajpartier i stadens hjärta framhäva de unika stadsbyggnadsmässiga och arkitektoniska kvaliteterna.
- Området skall disponeras och möbleras på ett tryggt sätt. Den fasta möbleringen skall vara mycket sparsam.

Trafik

- Rådande trafiksituation för samtliga trafikslag har varit utgångspunkten vid planeringen av torget och bron.
- Framkomlighet och trafiksäkerhet skall känneteckna området.
- Lastning och lossning för omkringliggande verksamheter måste vara tillfredsställande.
- Vissa säkerhetskrav för t e x departementen måste uppfyllas.
- Tillgängligheten skall vara god. Särskilt hänsynstagande till behov hos äldre och personer med funktionsnedsättning.
- I största möjliga utsträckning skall en upprensning av trafikskyltar ske.

Vy mot Slottet

Samråd, information

Arbetsmetod

Arbetet har bedrivits i processform. En referensgrupp bestående av berörda fastighetsägare såsom Statens fastighetsverk (fastighetsansvariga och arkitektkompetens), Stockholms Handelskammare och Midroc Properties AB samt Regeringskansliet och Operan bildades år 2004. Från staden medverkade Stadsmuséet, Skönhetsrådet m fl .

Arbetet startade med att hämta inspiration genom internationella utblickar mot platser i motsvarande lägen som Gustav Adolfs Torg. Kunskap om den historiska utvecklingen av torget kom alla till del genom Stadsmuséet. Under fem möten diskuterades och utvecklades projektet. Detta visade sig vara ett effektivt sätt att få nya infallsvinklar samt förankra arbetet i alla skeden. Förberedande arbeten gjordes i mindre expertgrupper. Många olika lösningar skisserades och analyserades, bl a den lösning som finns i "Gatuvisioner".

Särskilda intervjuer skedde med representanter för verksamheterna vid Operan, Dansmuséet, Medelhavsmuséet och departementen (UD och försvarsdepartementet) för att fånga in önskemål och krav m a p trafik, säkerhet, publik m m.

Ett allmänt informations- och samrådsmöte hölls i Tekniska nämndhuset i september 2004.

På grund av de kulturhistoriska värdena tog Länsstyrelsen och även Riksantikvarieämbetet del av arbetet. Förslaget förankrades med Stadsbyggnadskontoret och Stadsdelsförvaltningen på Norrmalm. Ett särskilt trafikmöte med representanter från SL, trafikpolisen, nyttotrafiken, brandförsvaret, Strömma Kanalbolaget hölls. Kulturförvaltningen tog del av förslaget och var mycket positiv. Förslaget rimmar väl med planeringen av utvidgat kulturutbud utomhus.

Det föreliggande förslaget har således en bred förankring och viktiga synpunkter har i de allra flesta fall kunnat beaktats inom förslaget.

Bearbetat förslag

Referensgruppen har nu också tagit del av den bearbetning och förfining av förslaget som skett efter inriktningsbeslutet genom två möten före och efter sommaren år 2006, och har därvid uttalat sig i mycket positiva ordalag. Ett särskilt möte med Operan har hållits angående deras trafikbehov.

- Skönhetsrådet lämnade en skrivelse 2006-10-02. Rådet ser positivt på att Gustav Adolfs Torg blir föremål för en ombyggnad. Enligt rådet är grundprincipen för ombyggnadsförslaget rätt. Skönhetsrådets förslag att göra en historisk studie över hur markbeläggningen förändrats över tiden har gjorts och bilägges detta tjänsteutlåtande.

- Stadsbyggnadskontoret har tagit del av förslaget. Skrivelse inkom 2006-03-15 : ”Åtgärderna bedöms ej vara bygglovpliktiga. Kontoret ser positivt på föreslagen upprustning av Gustav Adolfs Torg och har ingen erinran.” Stadsarkitekten har tagit del av förslaget, som också översänds till stadsbyggnadsdirektören och berörda chefer på Stadsbyggnadskontoret.
- Handikapprådet behandlade ärendet 2006-03-16 och uttalade att det ser positivt på planerna.
- Norrmalms stadsdelsnämnd informerades 2006-03-16.
- Strömma Kanalbolaget har tagit del av förslaget och är berett på en flyttning av rundtursbussen till ett annat läge i trakten.
- Ledningssamordningsmöte har hållits under hösten 2006 för torget och Norrbro.
- Riksdagsförvaltningen och Kungliga Slottet är genom dess ståthållare informerade om Norrbro och Gustav Adolfs Torg. Ståthållaren ombesörjer information till vaktparaden, som även Trafikkontoret har kontaktat angående bredder och stenmaterial. Ståthållaren har uttalat sig positivt om förslaget.

Samråd kring fullskalig test

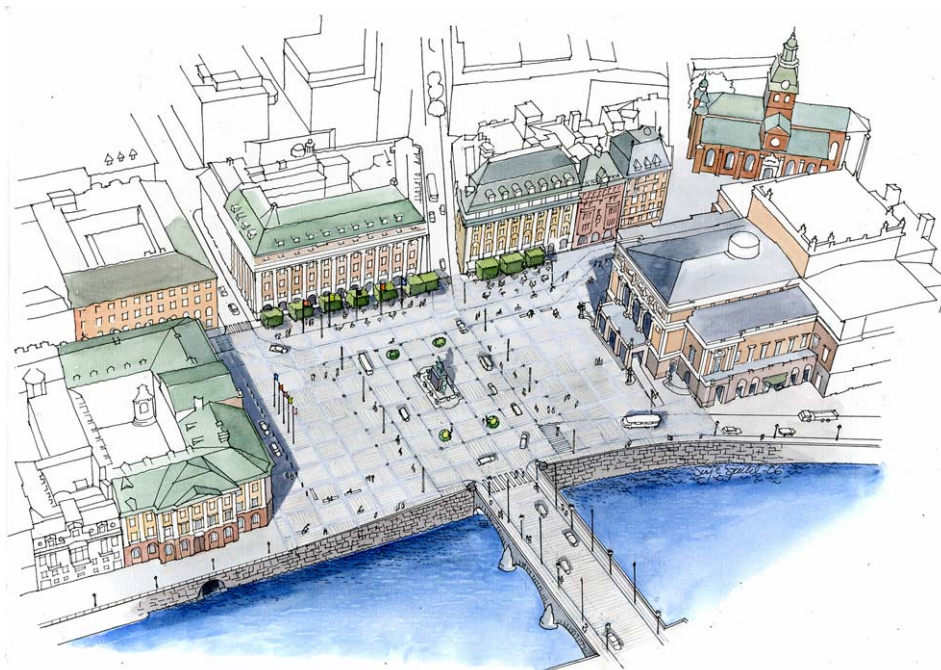
Sedan senhösten 2006 finns ett fullskaligt försök utfört med olika granitsorter samt belysningsstolpe och infälld markbelysning på Gustav Adolfs Torg. Två kvällsmöten på platsen med referensgruppen m fl har ordnats under mars månad år 2007. Hållbarheten och eventuella förändringar testas under en längre tid. Försöket utgör vägledning för val av granit på Gustav Adolfs Torg, Norrbro samt även andra platser i staden.

Konstkansliets representant uttalade: ” Stenbeläggningen kommer att bli mycket bra. Den ger känsla av yta på ett vackert och värdigt sätt, jämfört med idag. Stenen fångar ljuset på ett intressant sätt”.

En ytterligare provbeläggning planeras när beläggningen närmare bestämts. Diskussioner om markbelysningen pågår samt en bättre anpassning av pelararmaturen.

Förslaget Gestaltning

Inom arbetet med systemhandligen har förslaget bearbetats och förfinats. Proportionerna har studerats liksom trafikföringen och sambandet med Norrbro. Gustav Adolfs Torg och Norrbro skall gestaltas i samklang så att en helhet återupprättas. Slottets processionsväg förstärks genom torgets och brons indelning, belysningsstolparnas och flaggstängernas riktning samt val av beläggning. Sambandet mellan slottet och motstående fasad förstärks.

Gustav Adolfs Torg

Torget skall få bättre överskådlighet och helhetskänsla. Som god förebild tjänar tiden kring skelskiftet, då torget utgjorde en enhetlig yta som var belagd med storgatsten i skiftande riktningar. Den bebyggelse som finns idag kring torget tillkom också ungefär vid den tiden, varför det är relevant att välja just den tidsepoken. Nuvarande operahus stod klart år 1898 och bankpalatsen norr om torget byggdes 1914 och 1916. Riksdagshuset blev klart år 1906, samma år som UD flyttade in i Sofia Albertinas Palats, vilket dock byggdes om till nuvarande skick år 1789 som pendang till Gustav III:s Opera.

Av foton framgår den stora nivåskillnad som råder även idag i västra delen av torget, mellan Fredsgatan och Strömgatan (ca 3 meter). Ytterligare komplikation är att Norrbro kommer in som en ”förhöjd axel” i södra delen av torget. Detta var ett av skälen till varför tidigare diskuterat alternativ med en stor central yta och trafik intill togets sidor inte fungerar.

Trapporna framför UD:s område föreslås tas bort och en jämn lutning av marken bildar ett helt golv som binder ihop Gustav Adolfs torg från fasad till fasad, både nivåmässigt och med enhetlig beläggning. En smärre uträtning av markgränsen mellan UD:s mark och stadens mark bör ske.

Trafiken förs i Norrbros riktning över torget (liknande trafikföring som under 1920-talet). Ryttarstatyn står monumentalt som idag, men viss justering av markens nivå omkring erfordras. Hur det påverkar de kraftiga granitpollarna med kedjor emellan studeras i samråd med Fastighetsverket, som äger statyn.

Gustav Adolfs Torg år 1917

Foto: Stockholms stadsmuseum. Bror Ericson Fa 20180

Stora fredade ytor bildas framför Operan respektive Sofia Albertinas palats / UD. För att återta torgets karaktär, låta fasaderna komma till sin rätt samt för att lättare kunna ordna uteevenemang måste parkeringsplatserna framför Operan tas bort, vilket också Operan önskar. Lediga platser finns i det närbelägna galleriagaraget. Handikapplatser anordnas vid Operans nordvästra hörn.

Gångbanan mot söder framför kv Vinstocken breddas ca 6 meter och framför Jakob Mindre 11 breddas gångbanan ca 10 m. Den totala gångbanebredden blir då hela 19 meter och kommer att ge uteserveringarna goda möjligheter att utvecklas i ett av stadens vackraste lägen, mot söder mittemot Slottet och under befintliga lindar. Rundtursbussen och lastplatsen mitt framför kv Vinstockens fasad, som oftast är belamrad med olagligt parkerade bilar, utgör idag en barriär i stadsrummet och föreslås flyttas. Lastningen till kvarteret kan sidoordnas på Regeringsgatan för att skapa fri sikt mot Slottet. Skyltar på torget som inte är relevanta tas bort.

Norrbro

Norrbro har på flera sätt haft en central roll i Stockholms historia. Mycket av det sociala livet försiggick på Norrbro och på Strömparterren, och under åren 1839 till 1903 fanns en basarlänga på västra sidan. Norrbro fick Stockholms första trottoarer, 6 alnar breda (= ca 3,5 meter). Från början var trottoarerna belagda med stenhällar och körbanan med gatsten.

Norrbro mot norr Basarerna revs 1903. Stockholm Stadsmuseum. Okänt år och fotograf.

Efter renoveringen av Norrbro och en förnyelse av Gustav Adolfs Torg och även Strömparterren, bör Norrbros attraktivitet öka väsentligt. Förutom den tydliga karaktären av paradgata med vaktparad, ambassadbesök m m samt strategiska belägenhet mellan Gamla Stan och Norrmalm borde alltför Stockholmare och besökare frekventera bron. Antingen för att nå omkringliggande intressanta målpunkter eller för att flanera och njuta av den ståtliga utsikten. Stadens kajer är självklara flanörstråk, och i slutet av 1990-talet rustades västra delen av Strömgatan upp med granithällar och ny belysning.

Beläggning

Gustav Adolfs Torg

Beläggningen på torget föreslås utgöra ett lugnt, enhetligt golv av granit över hela platsen. Trafikrörelserna inordnas i helheten utan att trafiktekniska gestalningselement framhävs såsom radier, refuger e t c. Körytorna avgränsas med tydliga kantstenar (c a 6 cm) som smälter in i torgets mönster. Kantstenarna behövs dels av säkerhetsskäl för att förhindra att fordon kör upp på torgets fredade partier, dels av tillgänglighetsskäl samt ur orienteringssynpunkt.

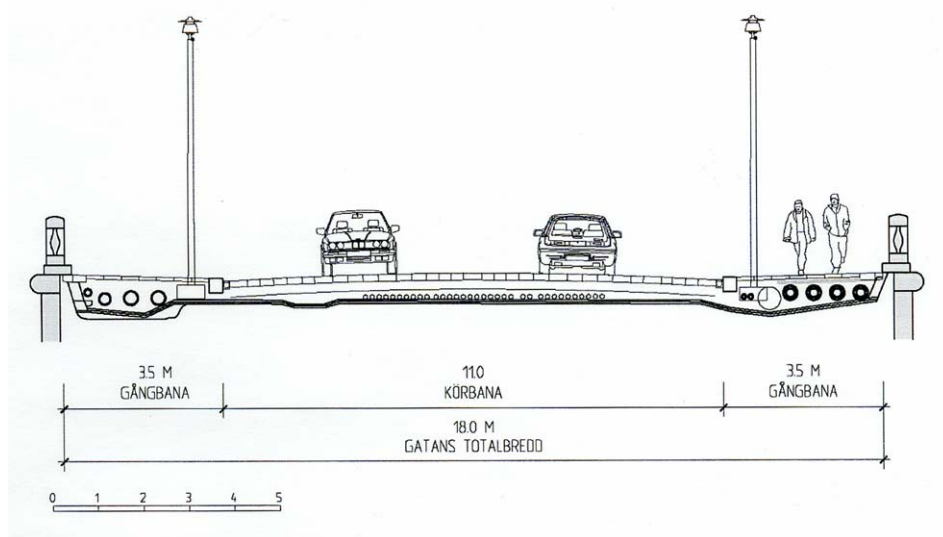
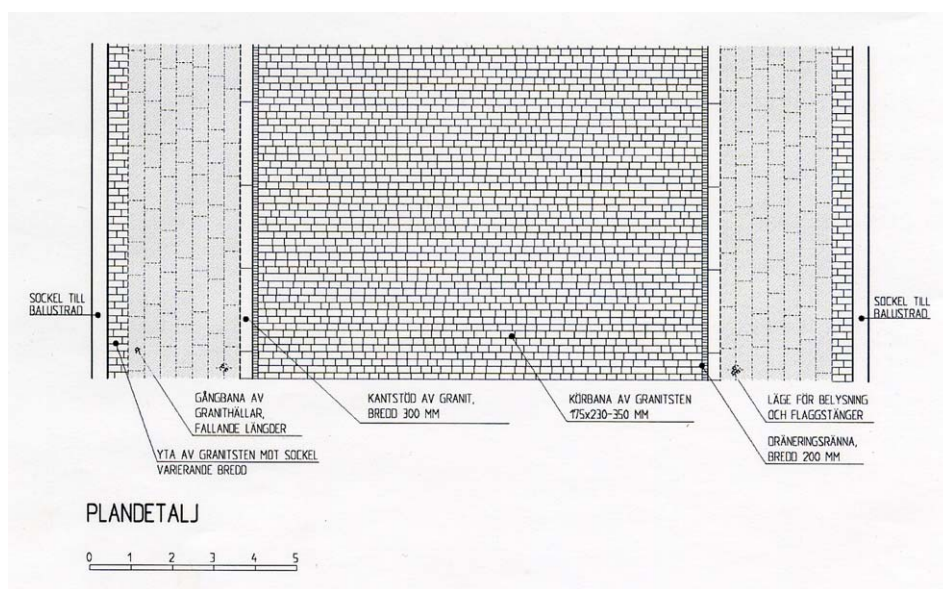
Stenarna är något större och slätare än storgatsten, för att uppfylla kraven på tillgänglighet, hållfasthet, ljud och halka. Bussar och annan tung trafik måste kunna passera utan risk för skador på beläggningen. Flammade eller krysshamrade stenar föreslås. Fullskaletestet på torget pekar mot att använda en mörkare och en något ljusare grå nyans med smärre inslag av granit med en röd ton. Stenarna kan ha en bredd om t e x 17cm och läggas i fallande längder 27 cm till c a 42 cm. Graniten ges liv genom att nyanserna blandas, där dock helhetsintrycket bör vara den för Stockholm typiska gråa tonen och

harmoniera med fasaderna. Ledstråk, övergångsställen och annan informativ beläggning kan ske med avvikande färg på graniten.

Norrbro

Beläggningen på körytan är liknade granitmaterial som föreslås för Gustav Adolfs Torg. På körytan läggs stenarna, t e x 17cm x 27 cm tvärs ytan, och körbredden på 11 meter innebär samma kapacitet som idag.

Gångbanorna föreslås anknyta till Strömgatan med granithällar som ger den gedigna känsla som bron kräver, passar till balustraderna samt är mycket gångvänliga för alla grupper och lätta att köra på med rullstol. Det förslag som nu tagits fram innebär en justering av kantstenslägena, så att gångbanorna bli symmetriska. Under gångbanorna ryms erforderliga ledningar med grövre dimensioner.

Belysning

En samordning av all belysning inbegripet Slottet och kajerna är av största vikt – inget får dominera – målet är en väl avvägd komposition där trygghetsfaktorn har högsta prioritet.

Gustav Adolfs Torg

Belysningsförslaget syftar till att ge ett milt allmänljus över torget med hjälp av en modern pelararmatur. Denna kan inrymma erforderliga funktioner med riktat ljus på olika höjd, på ryttarstatyn mot körytorna samt på torget som helhet. Optiken ger ändamålsenligt belysning i linje med moderna krav, vilket inte skulle kunna uppnås t e x med den äldre ”kandelaberarmaturen”, som en gång fanns på torget. Belysning med modern teknik möjliggör trygg och vackert anpassat ljus. Viss bearbetning av formen för att ge ett ”resligare” intryck behövs dock. De äldre två stora belysningspjäserna på ömse sidor om Operan bevaras, liksom den armatur som finns på arm på fasaden i kv. Jakob Mindre samt globerna på arm i kv. Vinstocken.

De vackra fasaderna bör också belysas. Fasadbelysningen finansieras av fastighetsägarna, och möten inplaneras för samverkan. Belysning med hjälp av dioder på fasaderna ger ett tilltalande mjukt ljus som framhäver arkitekturen utan att synas. Dioderna döljs naturligt i nischer och ”smyg”. Denna ljussättning bör genomföras på fasaderna kring torget samt runt hörn på Sofia Albertinas palats och Operan mot Strömgatan. Det är viktigt att det inte blir för mycket /stark fasadbelysning. Provbelysning på fasaderna kommer att genomföras innan slutligt ställningstagande.

På torgets centrala parti finns en idé om markinfälld belysning (c/c 7 meter), som kan tändas och då ge en extra effekt i stadsrummet med ytterligare fokus på området runt ryttarstatyn. Belysningen gör det också lättare att orientera sig nattetid. Det har dock framförts en viss tveksamhet mot markinfälld belysning, varför vi nu testar idén på torget för att se om vi skall gå vidare med förslaget.

Norrbro

Befintlig armatur föreslås vara kvar men genomgå en teknisk uppgradering med en bättre avbländning än idag, något som Slottets representanter också önskat. De befintliga stolparna måste demonteras och nya formges som passar till armaturen och omgivningen. Den befintliga armaturen är uppförd år 1928, specialritad av Kurt von Schmalensee. Den utgör ett tidigt exempel på funktionalistisk formgivning i Sverige.

Tillsammans med de klassiska lyktstolparna på Riksbron, som ritades år 1931 av Ragnar Östberg representerar belysningarna på Norrbro och Riksbron ett alltsedan den tiden bevarat möte mellan tradition och modernism. När nu de befintliga masterna för trafikbelysningen på Gustav Adolfs Torg kan bytas ut mot mer nyansrik modern optik förenat i en och samma armatur, kommer området som helhet att få ett välbehövligt lyft.

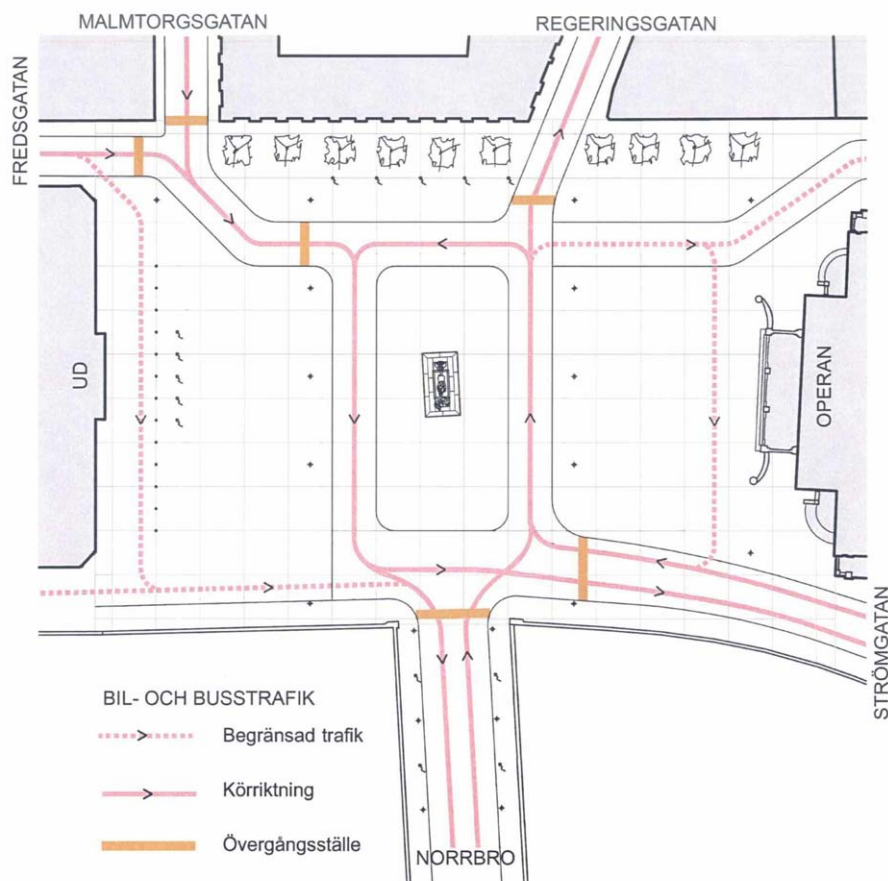
Trafik

Gustav Adolfs Torg och Norrbro

Gustav Adolfs Torg kommer att ha en fortsatt viktig roll i innerstadens trafiksystem. Utgångspunkten är samma trafikmängder som idag, och framkomligheten och säkerheten skall vara god. Förslaget innebär en tydligare och enklare trafikutformning än befintlig.

Norrbro och Gustav Adolfs Torg utgör en viktig länk för sydgående trafik, framförallt från Östermalm, genom att Strömbron bara får trafikeras med buss och taxi i sydlig riktning. Detta gör att biltrafiken är dubbelt så stor i sydlig riktning som i nordlig riktning på bron. Trafikmängden på Norrbro är c a 9.500 fordon per dygn. På Gustav Adolfs Torg har den västra delen mest trafik, c a 11.000 fordon per dygn.

Genom dispositionen och utformningen av torget kan antalet övergångsställen som idag är 14 minskas till 6, vilket är en klar förbättring för gående med färre konfliktpunkter. Antalet trafikskyltar skall minimeras på torget.

Angöring, lastning e t c. Arsenalsgatan föreslås bli enkelriktad för bilar mot öster, istället för mot väster som idag. Den rymmer då angöringstrafik till de närmaste omkringliggande fastigheterna. Jakobsgatan enkelriktas mot väster där då Västra Trädgårdsgatans trafik kan ledas ut. Framför Operans norra sida

sker en justering av kantstenen dels för att anknyta till Gustav Adolfs Torg, dels för att Operan önskar bättre plats på gångbanan. Lastning och lossning till Operan sker från Strömgatan som idag. Särskild hänsyn tas till Operans långa fordon med kulisser (19 meter). Taxi får angöra framför Operaentrén. Handikapplatser ordnas vid Operans nordvästra hörn.

Angöring till UD blir lika som idag. Lastningen till k v Vinstocken sidoordnas på Regeringsgatan. För uppställningen av rundtursbussen framför Dansmuséet har andra platser diskuterats. Några lägen som kan nämnas är Hamngatan, vilket Strömma Kanalbolaget tycker är bäst samt Kungsträdgårdsgatan, Jakobsgatan, Regeringsgatan. Utredningen fortsätter. Lastning till Medeltidsmuséet liksom tillfarten till Riksdagshuset sker som idag från Norrbro och ner i garage under Riksplan. Handikapplatser till Medeltidsmuséet finns nära befintlig hiss, från vilken även leveranser till caféet på Strömparterren sker.

Signalering. Nuvarande signal vid Arsenalsgatan – Regeringsgatan kan tas bort. Signalregleringarna vid Fredsgatan – Malmtorgsgatan i nordvästra delen av torget samt vid Norrbro har också analyserats och diskuterats att kunna ersättas med väjningsregler. Kontoret avser emellertid att göra förberedande arbeten för att kunna uppföra signaler, om det kommer att visa sig att de behövs. En utvärdering före och efter upprustningen med avseende på framkomlighet och trafiksäkerhet för såväl fordonstrafik som oskyddade trafikanter kommer att genomföras. Hur trängselavgifterna kommer att påverka trafikmängderna slutligt är oklart, men under försöket år 2006 minskade trafiken på Gustav Adolfs Torg.

Motiven för att slopa signalerna är flera. I det återskapade vackra stadstorget skall trafikfunktioner inordnas i den gestaltningsmässiga helheten och miljön bör bidra till ökat samspel mellan trafikanterna. Dessutom är det en fördel att ta bort alla stolpar man kan undvara.

Vägmarkeringar. De föreslagna måtten på Norrbro innebär tre-fyra körfält för bilar och på Gustav Adolfs Torg två körfält. Med hänsyn till det känsliga läget i staden och den högvärdiga beläggningen anser kontoret att vägmarkeringar i princip bör uteslutas utan att säkerheten riskeras. På torget är trafiken i huvudsak enkelriktad, och på Norrbro är det mycket god sikt och det finns inga konfliktpunkter. Enligt genomförandebeslutet för Norrbro, TN 2006-11-14 beslutades att SL:s busslinje 43, som trafikerar Norrbro skall ledas om, eftersom bron inte tål / kommer att tåla lasten. Idag kör bussen på dispens.

Cykeltrafik. Cyklisterna, som inte är så många på Norrbro, föreslås cykla i blandtrafik. På Gustav Adolfs Torg kan cykelbanor ordnas i nordsydlig riktning, alternativt att cyklarna förs i blandtrafik. Kontoret förordar att cykeltrafiken på torget separeras från fordonstrafiken vilket gynnar alla trafikantslag både ur framkomlighets – och trafiksäkerhetssynpunkt.

Vy mot väster och Sofia Albertinas Palats / UD .

Möblering

Möbleringen skall vara sparsam. Möbleringen får inte vara låsande vare sig för den visuella upplevelsen eller hindrande för evenemang samt placeras tryggt i stadsrummet.

Gustav Adolfs Torg

Genomsiktliga, tillgänglighetsanpassade sittsoffor med klassiskt uttryck placeras i grupper om två, tre eller fyra i sidoordnade lägen så att man kan njuta av sol, vatten och utsikt. Runt statyn finns idag ett antal enkla plasturnor med växtlighet. Dessa kan ersätta med fyra vackert formade bronskärл som bidrar till att förhöja platsen runt rytтарstatyn. Kärлens storlek studeras så att proportionerna anpassa till statyn. Området framför UD bör fredas genom ett för platsen väl avpassat räcke/pollare i stället för befintliga kedjor. Skräpkorgar placeras i strategiska lägen. Eluttag och förberedande installationer för evenemang anordnas i samråd med Operan.

Norrbro

Norrbro utvecklas till ett tydligare flanörsstråk. Soffor liknande de som förslås på torget kan med fördel placeras mot riksdagshuset där gaturummet vidgas. Att utöka antalet sittplatser i stadens offentliga rum är också i linje med önskemålen ur tillgänglighetssynpunkt. Även skräpkorgar utökas, i linje med målsättningen om en renare stad.

Kvalitetskrav

För att garantera att Gustav Adolfs Torg kommer att användas för ändamål som stämmer överens med torgets karaktär bör krav ställas i samband med ansökningar om bygglov och upplåtelser. Ett förslag till riktlinjer för upplåtelse och bygglov har kommunicerats med Länsstyrelsen, Stadsdelsförvaltningen på Norrmalm och Stadsbyggnadskontoret. Riktlinjerna skulle baseras på att området klassas som riksintresse.

Det skulle innebära att torget endast får upplåtas för kulturella evenemang i linje med omkringliggande verksamheter såsom Operan, museerna, departementen. Kiosker eller andra byggnader samt vagnar skulle inte få inte uppföras på torget. Lätta miljömässigt väl anpassade regnskydd kan tillåtas under kort tid i direkt anslutning till kulturella evenemang. Provisorisk scen får uppföras.

Genomförande

Samplanering

Gustav Adolfs Torgs ombyggnad bör samordnas med Norrbros renovering. Flera samordningsvinster kan då uppnås och störningsmomenten minimeras. Erforderliga trafikomläggningar kan ske under samma tidsperiod liksom ledningsomläggningarna - samma ledningar passerar Norrbro och torget.

Om Gustav Adolfs Torg byggs efter det att Norrbro öppnats för trafik innebär det fler trafikomläggningar med sämre framkomlighet som följd. Norrbro är stängd under hela sin renoveringsperiod. Byggtrafik och tillfart till Riksdagshuset sker via en provisorisk bro från Slottskajen i söder. När Norrbro öppnar igen krävs att trafiken tas om hand på torget.

Ett samordnat genomförande innebär också att samråd och information till trafikanter och alla de närbelägna verksamheterna, Operan, Riksdagen, UD m fl. som berörs kan ske samlat med "mindre irritation" som följd. Kunskapen om att få en attraktiv helhet ger också större tolerans för alla berörda. Att gräva upp området två gånger är mer kostnadskrävande och tar sammanlagt längre tid.

Framkomlighet under byggtiden

Under byggtiden kommer torget att ha samma antal körfält som idag. Inga gator kommer heller att stängas av, och framkomligheten skall inte påverkas. En första byggetapp innebär att trafiken förs framför kv Vinstocken i norr och framför Operan i öster. Därmed kan torgets västra del och mittdelen byggas. Därefter kan trafiken flyttas till sitt rätta läge, medan anslutande gator byggs färdigt. Endast ett huvudprovisorium behövs alltså, under förutsättning att Norrbro är avstängd, vilket kommer att ske under bron renovering.

Tidplan

Norrbro har fått beslut på genomförande. Ett färdigställande beräknas kring årsskiftet 2009-2010. Tidplanen för Gustav Adolfs Torg innebär detaljprojektering samt entreprenadupphandling under år 2007 – halvårsskiftet 2008. Därefter ca 1½ års byggtid, med sikte på invigning samtidigt som Norrbro.

Ekonomi

Utgifterna är baserade på systemhandling. Det kvarstår således en osäkerhet i kalkylen. Utgifterna är redovisade i 2007 års prinsnivå. Det aktuella genomförandebeslutet omfattar följande delar.

Kalkyl

Kalkyldel	Utgift (mnkr)
Projektering m m	8
Utförande inkl byggledning	49
Summa	57

Hitintills nedlagda kostnader för Gustav Adolfs torg t o m år 2006
Är 3.3 mnkr.

Kalkylen har baserats på en standard för stenen motsvarande svensk/nordisk granit. Kontoret förutsätter att stenen kan köpas på den internationella marknaden med kontorets kvalitetskrav på stenen och med etiska avtalsvillkor på leverantörer som kontoret ställer i sina förfrågningsunderlag. I det fall stenen måste köpas i Sverige kommer kostnaderna för projektet att öka med upptill 14 mnkr, d v s totalkostnaden blir 71 mnkr. Kostnader för beläggningen för Norrbro ingår i genomförandebeslutet för Norrbro med ca 14 mnkr.

Budgetkonsekvenser

Investeringsutgifterna för genomförandet beräknas till ca 60 mnkr mnkr i löpande priser. Sparbetinget i samband med tertialrapport 1 (T1) har medfört att utgifterna för Gustav Adolfs Torg i sin helhet inte kunnat inrymmas åren 2008 och 2009. Kontoret återkommer i tertialrapport 2 (T2) med förslag till omprioriteringar för att kunna inrymma utgifterna. Kalkyl och tidplan enligt nu kända förutsättningar innebär en fördelning enligt nedanstående tabell.

Utgift (mnkr)	Framtom 2006	2007	2008	2009	2010	2011 och senare	Totalt
Projektering	-3,3	-2,0	- 2,0	-0,5	-0,2	-	-8
Utförande inkl. byggledning			- 20	-30	-2,0	-	-52
Summa	-3,3	-2,0	-22	-30,5	-2,2		-60

Driftskostnader:

Underhållskostnaderna förväntas oförändrade i förhållande till nuvarande insatser.

Kapitalkostnaderna beräknas uppgå till c a 4,8 mnkr det första året och minskar därefter genom avskrivningar.

Risker och osäkerhetsfaktorer

En fortlöpande riskanalys kommer att göras med avseende på nedanstående punkter.

Tekniska förutsättningar

De prover på asfalten som hitintills har tagits innehåller ej PAH. Torgets botten består av Brunkebergsåsen samt utfyllnadsmassor. Någon känd verksamhet som alstrat föroreningar har inte förekommit på torget, varför det med stor sannolikhet inte finns några föroreningar.

Ekonomiska förutsättningar

Den enskilt största ekonomiska risken bedöms vara kostnadsutvecklingen i anläggningsbranschen. En risk för överhettning av marknaden i Stockholmsregionen finns eftersom många stora entreprenader planeras pågå samtidigt.

Tider och myndigheter

Genom att projektet genomgått en bred förankringsprocess förväntas inga invändningar från fastighetsägare (främst Statens fastighetsverk) eller andra berörda. Även berörda myndigheter och förvaltningar är informerade om ärendet. Ansökan om tillstånd enligt kulturminneslagen att schakta kommer att skickas till Länsstyrelsens kulturmiljöenhet.

Trafikkontorets synpunkter

Vid val av beläggning har tiden strax efter sekelskiftet, den tid då befintlig bebyggelse uppfördes, varit vägledande. En hel sammanhållande granityta med en utjämning av nivåerna eftersträvas. En säker trafiklösning med god framkomlighet är viktigt, även under byggtiden. Uteserveringar och evenemang skall beredas plats. Modern, trygg belysning tillförs torget.

Ett samordnat genomförande för Norrbro och Gustav Adolfs Torg eftersträvas. Detta för att minimera olika störningsmoment och för en rationellare hantering. Att få en gemensam invigning för de båda projekten skulle också ha ett stort värde för staden som helhet, och bli ett rejält synligt resultat för medborgarna.

Trafikkontorets förslag

Trafikkontoret föreslår att Trafik- och renhållningsnämnden för sin del godkänner genomförandet av upprustningen av Gustav Adolfs Torg omfattande investeringsutgifter om 60 mnkr.

Vidare föreslår kontoret att detta beslut underställs kommunfullmäktige för slutgiltigt genomförande.

Trafik- och renhållningsnämnden godkänner också att genomföra den föreslagna beläggningen på Norrbro.

SLUT